

СОЦІАЛЬНІ СТРАХИ ОСОБИСТОСТІ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ В ІНТЕРНЕТІ

О. А. Надулична

Херсонський державний університет, nadulichnaya.alyona@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент Н. І. Тавровецька

Постановка проблеми. В ХХІ столітті Інтернет став невід'ємною складовою життя сучасної людини. В мережі можна займатись саморозвитком, купувати необхідні речі, спілкуватись з людьми, які знаходяться на великій відстані тощо. Однак разом з новими можливостями виникають нові труднощі. Серед них і виникнення нових соціальних страхів, які пов'язані з Інтернетом. Сучасна молодь боїться залишитись без новітніх технологій. У частини підлітків виникає тривога, коли вони мають поганий сигнал інтернет-зв'язку чи низький заряд на своєму телефоні і вони не можуть вийти в мережу. Деякі користувачі бояться, що їх данні будуть використані проти їх волі, а когось тривожить думка про те, що за ними можуть спостерігати через веб-камеру. А оскільки в Україні Інтернет з'явився порівняно нещодавно, то соціальні страхи особистості в Інтернеті в нашій країні є мало дослідженим явищем.

Завдання: проаналізувати наявні дослідження, що стосуються соціальних страхів особистості в Інтернеті, визначити наявні перспективи подальших досліджень цієї теми в Україні.

Виклад основного матеріалу. В 2013 році в дослідженні, проведеному факультетом психології МДУ, у відповідь на запитання «Що б Ви хотіли мати на безлюдному острові зі свого звичного життя?» більшість опитаних підлітків поставили Інтернет на друге місце після друзів/рідних. Тобто прослідковуємо зміну пріоритетів в свідомості підлітків – доступ до мережі важливіший, ніж їжа/вода і дах над головою. Можливо, причина таких відповідей полягає в тому, що опитані підлітки не думають про харчування і домашній затишок тому, що це

питання не є для них актуальним, адже вони отримують це від батьків або опікунів. Однак існує ймовірність, що цій вибірці досліджуваних Інтернет дійсно здається більш необхідним і тому вони ставлять його на таку високу позицію.

За результатами глобального дослідження, проведеного компанією KANTAR TNS на замовлення Google, станом на 2017 рік 66% українців регулярно користуються Інтернетом для особистих цілей. При цьому в 2015 році кількість користувачів становила 56%, а в 2013 – 52%. Для порівняння, на глобальному рівні станом на 2017 рік ця цифра становить 82%. Найактивніші користувачі віком 25-34 і 35-44 років (27% і 23% відповідно). Найпопулярнішими онлайн-активностями є: використання пошукових систем (91%), соціальних мереж (83%) і перегляд відео онлайн (84%) [4]. Можна говорити про те, що в Україні Інтернет лише набирає популярності. А взявши до уваги, що за два роки (з 2015 по 2017) кількість українських користувачів зросла на 10%, можна припустити, що ця популярність продовжить стрімко зростати, адже з розвитком технологій Інтернет стає більш доступним, а тому і викликає більше цікавості. Саме в зв'язку зі зростанням попиту на користування Інтернет-ресурсами важливо врахувати те, які страхи можуть виникати при подальшому розвитку технологій.

Страх – це емоція, що виникає в разі реальної чи уявної загрози існуванню організму, індивіда, його цінностям, ідеалам та принципами. Це явище досліджували такі українські та зарубіжні вчені: І. Бичко, Є. Головаха, А. Корольков, Р. Мей, І. Осипов, Ф. Ріман, К. Юнг, Н. Хамітов, К. Хорні, З. Фрейд, Е. Фромм, І. Ялом, К. Ясперс та багато інших.

Страхи можуть виникати незалежно від віку, статі, соціального статусу тощо. Це нормальна реакція організму, яка зазвичай виникає у відповідь на щось невідоме і безпосередньо пов'язана з адаптацією до умов, що змінюються. Соціальні страхи виникають в результаті спільного існування і взаємодії людей у суспільстві. До них відносять страх публічного виступу, страх публічної невдачі, страх перед зустріччю з авторитетною особою, страх близького соціального

контакту, страх оцінки тощо. Зазвичай соціальні страхи проявляються в новій для людини соціальній групі. Страх допомагає мобілізувати ресурси особистості перед ситуацією, яка суб'єктивно оцінюється як важлива. Однак іноді страх навпаки гальмує реакцію і заважає зібратись.

Страхи, що пов'язані з Інтернетом можуть бути різноманітними – від зараження гаджету вірусами до негативних оцінок в соціальних мережах, від викрадення коштів з електронних рахунків до зламу власного сайту. А деякі люди мають страх селфі – це вид фотографії, автопортрет, зроблений за допомогою камери смартфона, фотоапарата чи веб-камери [1]. Страх селфі виникає з різних причин. Хтось боїться випадково потрапити на чуже селфі, тому що вважає себе нефотогенічним, а хтось боїться, що це фото отримає низькі відгуки після публікації [5]. На наш погляд, в обох названих випадках страх селфі пов'язаний з низькою самооцінкою, а отже, рівень самооцінки може впливати на виникнення та прояв деяких соціальних страхів.

В дослідженні компаній «Лабораторія Касперського» (міжнародна група компаній, що спеціалізується на розробці програмного забезпечення) і B2B International (міжнародна компанія, що спеціалізується на дослідженні ринку) стверджується, що більше половини (52%) користувачів Всесвітньої мережі переконані, що за ними ведеться таємне стеження через веб-камеру. При цьому 26%, побоюючись стеження, заклеюють об'єктиви вбудованих камер на своїх комп'ютерах і ноутбуках пластиром або іншим непрозорим матеріалом. Камери мобільних пристроїв заклеюють 5% опитаних. Близько 40% користувачів побоюються стеження через соціальні мережі, причому жінки в основному стурбовані можливим витоком даних інтимного характеру, а страхи чоловіків більше пов'язані з можливим інтересом до них з боку державних спецслужб.

В 2014 році відбулось опитування у 17 країнах світу; його результати презентуються в межах проекту Freedom Live («Свобода наживо») Всесвітньої служби ВВС. В усіх опитаних країнах більше половини досліджуваних сказали,

що почуваються безпечно, висловлюючи свої думки. Проте в цілому більшість людей (52%) почуваються в інтернеті небезпечно. Лише 36 % відчують себе повністю вільними від таємного нагляду з боку уряду за їхньою поведінкою в Інтернеті [2].

Є. Ю. Локтіонова в своєму дослідженні виокремлює такі соціальні страхи в Інтернеті і їх прояви:

1. Страх втрати індивідуальності, що проявляється в прагненнях оригінально вести переписку зі співрозмовником, використовуючи авторські неологізми, специфічний сленг, латиницю замість кирилиці тощо, використовувати звучний псевдонім: іноземні або рідкісні імена і прізвища, оригінальні похідні від власного імені, публікувати тільки унікальні записи, підбирати аватари, які максимально розкривають індивідуальність власника.

2. Страх осуду виражається в боязні того, що особисте листування стане доступне стороннім, боязні публікувати власні думки або авторські вірші; прагненні приховувати на своїй сторінці музичні і кінематографічні пристрасті, боязні допустити помилки в повідомленнях/публікаціях, боязні, що хтось із користувачів розмістить запис, який би був образливим чи брехливим.

3. Страх самотності проявляється в боязні бути видаленим з числа друзів, боязні втратити підписників (аудиторії), в почутті тривоги від тривалої відсутності повідомлень від інших користувачів.

4. Страх фізичної потворності, головним чином, проявляється в боязні виставляти особисті фотографії, ретельному ретушуванні фотографій перед публікацією, прагненні регулярно видаляти старі фото з причини невдоволення своїм колишнім виглядом.

5. Страх безперспективності проявляється при перегляді сторінок інших користувачів, суб'єктивно оцінюваних як «успішні», і втілюється в боязні того, що не вдасться налагодити особисте життя, вступити до престижного вузу, знайти високооплачувану роботу, досягти успіхів в будь-якому захопленні, змінити місце

проживання тощо [3]. У дослідженні приймали участь лише підлітки, а тому до перспектив подальшого дослідження можна віднести з'ясування того, наявні чи відсутні ті чи ті соціальні страхи у дорослих людей, а також встановлення причиново-наслідкових зв'язків в межах цієї теми. Однак ми можемо припустити, що на наявність і вираженість страхів впливатиме не стільки біологічний вік, скільки психологічна зрілість особистості.

Висновки. Проаналізувавши публікації, що стосуються соціальних страхів, які виникають у зв'язку з активністю особистості в Інтернеті, можна говорити про те, що це питання є досить актуальним і цікавить багатьох сучасних дослідників. Однак більшість опублікованих досліджень є результатами соціальних опитувань, в той час як досліджень в сфері психології які б встановлювали причиново-наслідкові зв'язки, є недостатньо. При цьому популярність і доступність Інтернету в Україні лише зростає. Тому можна зробити висновок, що з часом кількість людей, які мають схильність до виникнення в них соціальних страхів, які пов'язані з користуванням Інтернетом, також буде зростати. Саме тому подальше дослідження цієї теми є досить важливим. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробці анкети для встановлення того, які Інтернет-страхи притаманні саме українцям, а також у з'ясуванні причин виникнення цих страхів і їх впливу на життя особистості.

Література

1. Богиня Я. О. Проблема «селфі» в житті сучасної молоді / Я. О. Богиня, К. М. Пасько *Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія в сучасному світі* : зб. наук. праць / [за ред. : Кузікової С. Б., Щербакової І. М., Пасічник Н. О.]. Суми : Видво СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2016. С. 302-305.
2. Гаєм Н. Дослідження BBC: інтернет посилює відчуття свободи і страху. *BBC News*. 2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/04/140402_freedom_vj_bbc_research_dt (дата звернення: 03.04.2019).
3. Локтионова Е. Ю. Социальные страхи подростков в призме социальных интернет-сетей. *«Научное сообщество студентов XXI столетия. Гуманитарные науки»*: Электронный сборник

статей по материалам XXVII студенческой международной научно-практической конференции. Новосибирск: Изд. «СибАК». 2014. № 12 (27). С. 254-262.

4. Мащенко Г. Результати дослідження поведінки українського інтернет-користувача Google Connected Consumer Study 2017. 2017. URL: <https://ukraine.googleblog.com/2017/10/google-connected-consumer-study-2017.html> (дата звернення: 03.04.2019).

5. Singh K. Tech phobias you never knew existed. 2014. URL: <https://mashable.com/2014/08/02/tech-phobias> (дата звернення: 03.04.2019).